

PATRYK BRAMBERT, IWONA KINIORSKA, EWA NOWAK

STAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMIN REGIONU GÓR ŚWIĘTOKRZYSKICH

Zagospodarowanie przestrzenne i rozwój społeczno-gospodarczy jest przedmiotem troski w przestrzeni regionu Gór Świętokrzyskich. Trafność diagnoz i strategii przestrzennych, merytoryczna poprawność planów zagospodarowania, mają szczególne znaczenie dla jakości przestrzeni gmin tak cennego obszaru. Praca stanowi analizę stanu zagospodarowania przestrzennego tego regionu górskiego. Pod pojęciem zagospodarowania przestrzennego rozumie się istniejący lub planowany sposób wykorzystania przestrzeni fizycznej określony przez: struktury przestrzenne oraz różne rodzaje infrastruktury z nią związanej, jak również zależności funkcjonalne między danymi strukturami i infrastrukturami oraz ich elementami. Przedmiotem uwagi są fizjograficzne podstawy gospodarowania, sytuacja demograficzna, przedsiębiorczość oraz wyposażenie w infrastrukturę sieciową.

Słowa kluczowe: obszary górskie, gmina, stan zagospodarowania przestrzennego, region Gór Świętokrzyskich

Key words: mountain areas, community, state of spatial planning, Świętokrzyskie Mts. Region

I. WSTĘP

Celem opracowania jest ocena stanu zagospodarowania przestrzennego gmin regionu Gór Świętokrzyskich. Badane gminy zajmują łącznie 2,7 tys. km² powierzchni i położone są na obszarze geologicznym Gór Świętokrzyskich, w północno-wschodniej części województwa świętokrzyskiego. Pod względem administracyjnym region ten stanowią: miasto Kielce, 5 gmin miejsko-wiejskich (Bodzentyn, Chęciny, Daleszyce, Suchedniów, Wąchock) i 20 gmin wiejskich (Baćkowice, Bieliny, Bliżyn, Górno, Łągów, Łączna, Masłów, Miedziana Góra, Mniów, Morawica, Nowa Słupia, Pawłów, Piekoszów, Pierzchnica, Raków, Sadowie, Sitkówka-Nowiny, Strawczyn, Waśniów i Zagnańsk). Przedstawiony podział uwzględniany był w dotychczasowej literaturze przez wielu autorów (m.in. Koziej 1999, Nowak 2006, Pałka 2009, Stola 2002), dlatego i w tym przypadku obrano taki obszar badawczy. Do celów analizy nie uwzględniono Kielc, które są administracyjnym i gospodarczym centrum województwa oraz pod wieloma względami dominują nad innymi otaczającymi obszarami.

Diagnoza została opracowana głównie na podstawie danych statystycznych z Banku Danych Regionalnych (GUS) za lata 2000 i 2008. Dotyczyły one fizjograficznych podstaw

gospodarowania, demografii, przedsiębiorczości i wyposażenia w komunalne urządzenia sieciowe.

II. FIZJOGRAFICZNE PODSTAWY ZAGOSPODAROWANIA

Góry Świętokrzyskie pod względem geologicznym są starym górotworem fałdowo-blokowym. Zaliczane są do gór niskich, gdyż tylko 2 pasma, tj. Łysogóry (m.in. Łysica - 612 m, Łysiec - 595 m) i Pasma Jeleniowskie (Szczytniak - 554 m) przekraczają wysokości 500 m n.p.m. Pozostałe są niższe i należą do wyżyn. Krajobraz regionu odznacza się dużą różnorodnością form, obszarów upraw i osadnictwa. Bardzo istotnym czynnikiem podnoszącym jego wartość jest zróżnicowana rzeźba terenu. Dla percepcji krajobrazu duże znaczenie ma sąsiedztwo krajobrazów polnych i leśnych. Kolejny element stanowią drogi pejzażowe, stanowiące równocześnie ciągi widokowe.

Obok funkcji: krajobrazotwórczej, rolniczej, społecznej, obszary górskie pełnią niezmiernie ważną funkcję rekreacyjną. Przebywanie w atrakcyjnym i oryginalnym środowisku, to pragnienie wielu turystów pragnących wypoczywać w ciszy i spokoju. Wartości te spełnia najlepiej naturalny krajobraz górski, lecz on sam bez urządzeń oraz jakiegokolwiek zagospodarowania turystycznego jest praktycznie niedostępny i, z punktu widzenia potrzeb rekreacji, mało przydatny. Z kolei jego zagospodarowanie, w miarę narastania intensywności oraz liczby wprowadzonych urządzeń infrastruktury turystycznej, stopniowo odbiera mu pierwotne walory.

Na podstawie badań krajobrazu regionu Gór Świętokrzyskich, wydzielono 4 jego główne części, różniące się między sobą pełnionymi funkcjami. Położono szczególny nacisk na funkcje urbanizacyjne i rekreacyjne. Pierwsza część to strefa zurbanizowana, która obejmuje historyczne tereny miast: Chęciny, Suchedniów, Wąchock, Bodzentyn i Daleszyce. Druga strefa - aktualnej suburbanizacji - obejmuje obszary, w których w ostatnich dwóch dekadach nastąpiły procesy intensywnego zainwestowania, głównie o charakterze mieszkaniowym.

Dotyczy to zwłaszcza gmin: Morawica, Sitkówka-Nowiny, Miedziana Góra i Piekoszów. Nasilają się procesy „rozlewania” zabudowy w postaci podziałów gruntów rolnych i ich przekwalifikowywaniu na działki budowlane. Duży w tym udział mają coraz częstsze przemieszczenia i osiedlanie się mieszkańców Kielc we wskazanej strefie¹. Do strefy trzeciej, rolniczej, zaliczono gminy: Pawłów, Waśniów, Sadowie i Baćkowice. Natomiast w czwartej strefie, o typie rolniczo-leśno-rekreacyjnym, znalazło się 10 obszarów: Nowa Słupia, Górnio, Bieliny, Masłów, Łączna, Bodzentyn, Zagnańsk, Raków, Bliżyn, Daleszyce. W 5 z nich występuje największa powierzchnia lasów spośród gmin górskiego regionu, tj. w gminach: Bodzentyn i Zagnańsk (po 7,2 tys. ha), Raków (8,4 tys. ha), Bliżyn (9,9 tys. ha) i Daleszyce (12,6 tys. ha). Można wyróżnić otwarte krajobrazy wiejskie, gdzie większe tereny zajmują lasy, grunty rolne i przyrodnicze obszary chronione o wysokim reżimie ochronnym. Na większości z nich możliwy jest aktywny wypoczynek, przy czym nie powinny one w przewadze podlegać intensywnemu zagospodarowaniu, zarówno o charakterze osadniczym, jak i turystycznym.

W przypadku gospodarki rolnej na obszarach górskich istotną rolę w jej prowadzeniu stanowi czynnik efektywności gospodarowania, czyli poziom opłacalności użytkowania gruntów rolnych. W regionie zdiagnozowano główne uwarunkowania limitujące produkcję rolniczą (Jadczyżyn 2009). W gminie Masłów i Wąchock określono po 2 bariery, tj. w pierwszej - skrajnie niekorzystne ONW i bardzo silne zakwaszenie gleby, zaś w drugiej - niską zawartość próchnicy oraz bardzo silne zakwaszenie gleby. Gminy Nowa Słupia i Bodzentyn to tereny silnie zagrożone erozją. Status skrajnie niekorzystnych ONW dotyczy gmin: Bieliny, Chęciny, Daleszyce, Górnio, Miedziana Góra, Mniów, Piekoszów, Raków, Sitkówka-Nowiny, Strawczyn i Zagnańsk.

Należy podkreślić, że region cechuje rolnictwo o przewadze samozaopatrzeniowego,

---

1 Na podstawie danych z Wydziału Budownictwa Starostwa Powiatowego w Kielcach – nowe zezwolenia budowlane w ościennych gminach, otrzymane przez mieszkańców miasta w 2008 r.

dlatego poprawa zagospodarowania przestrzennego możliwa jest przez wielofunkcyjny rozwój, ze wskazaniem na agroturystykę w oparciu o atrakcyjność rekreacyjno-turystyczną².

Na atrakcyjność składają się w dużej mierze walory geologiczne obszaru. W jednym miejscu dostępne i widoczne są skały ze wszystkich okresów geologicznych, czyli z ostatnich 600 mln lat, od kambru po czwartorzęd. Obecne dziedzictwo przemysłowe jest rezultatem działalności związanej z wykorzystywaniem różnych kopalin. Sięga ono neolitu, kiedy wydobywano krzemień pasiasty. Od II w. p.n.e. przez ponad tysiąc lat istniało dymarkowe hutnictwo żelaza, a od XVII do XIX w. - hutnictwo wielkopiecowe z miejscowych surowców. Wydobywanie i obróbka kamienia budowlanego trwa od XIII w. Uroda górskiego krajobrazu chroniona jest w Świętokrzyskim Parku Narodowym. Najwyższe wzniesienia, Łysica (612 m), Agata (608 m), Łysa Góra (595 m), Święty Krzyż (580 m), pokryte są jodłowym lasem. W tym dominującym paśmie górne części, głównie Łysicy, Agaty i Łyscca, pokrywają unikatowe gołoborza. Wartość krajobrazu podwyższają elementy dziedzictwa kulturowego, w tym historycznie wkomponowane tzw. „lunety widokowe”, np. kościół, klasztor, czy wieża przekaźnikowa telewizji. Z kolei w krajobraz zachodniej części Gór Świętokrzyskich wkomponował się stary ośrodek górnictwa miedzi, srebra i marmuru - Chęciny.

Warto pamiętać, że środowisko górskie to z jednej strony system krajobrazowy, a z drugiej społeczny, oraz gospodarczy. Są to niezwykle ważne elementy i uwarunkowania stanu zagospodarowania przestrzennego obszaru.

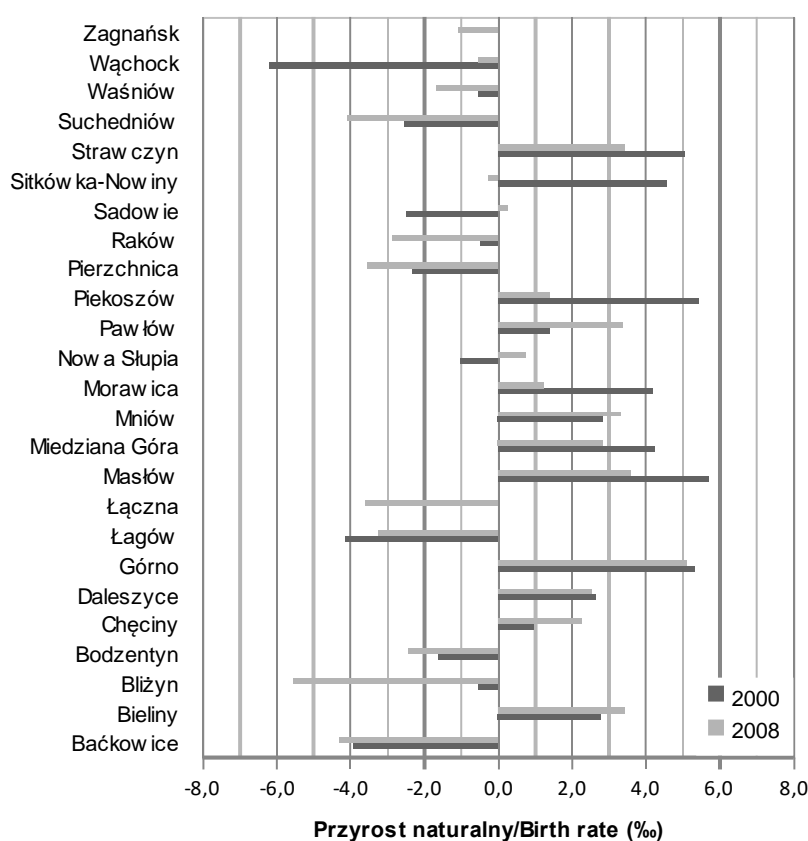
II. OCENA SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ

Zróznicowanie potencjału rozwojowego i stopień wykorzystania walorów przestrzeni mają ogromny wpływ na charakter struktury demograficznej i przestrzenno-funkcjonalnej badanych obszarów (Kiniorska 2009). Przeprowadzone analizy podstawowych zjawisk demograficznych pozwoliły wskazać określone tendencje.

---

2 Atrakcyjne jest to co przyciąga uwagę, powoduje stan wzmożonego zainteresowania, wywołuje silne wrażenie. Charakteryzuje się niezwykłością, unikalnością, wyrazistością, ale niekiedy też i powszechnością.

W latach 2000-2008 w 25 gminach regionu Gór Świętokrzyskich liczba ludności wzrosła z 237,6 tys. do 242,9 tys. czyli o 2,2%. Wynika to głównie ze wzrostu zaludnienia gmin położonych w zapleczu stolicy województwa: Morawica (wzrost o 14%), Miedziana Góra (12%), Masłów (9%), Górnio i Daleszyce (7%), Piekoszów (8%), Strawczyn (4%), a także Sitkówka-Nowiny (3%). Spadek liczby ludności odnotowano w północnej i wschodniej części regionu, w tym zwłaszcza w gminie Raków (spadek o 8%), Sadowie (-5%), czy Baćkowice i Wąchock (-4%).

Ryc. 1. Przyrost naturalny ludności w gminach regionu Gór Świętokrzyskich w 2000 r. i 2008 r.

Fig. 1. The birth rate in communities of the Świętokrzyskie Mts. Region in 2000 and 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR

Source: authors' own account on the basis of Regional Data Bank

Przyrost naturalny zmniejszył się z 1,3‰ (2000 r.) do 0,6‰ (2008 r.). W 2000 r. jego wartość wahała się od -6,2‰ (Wąchock) do 5,7‰ (Masłów), zaś w 2008 r. przyjął odpowiednio skrajne wartości: -5,5‰ (Bliżyn), 5,1‰ (Górnio). Zaobserwowano spadek przyrostu naturalnego w tych latach aż w 17 gminach (ryc. 1). Ubytek naturalny pogłębił się

w 8 gminach: Waśniów, Bodzentyn, Raków, Pierzchnica, Łączna, Suchedniów, Baćkowice i Bliżyn, z tego jedynie w Pierzchnicy nie zarejestrowano ubytku rzeczywistego ludności.

O rozwoju demograficznym obszaru świadczą również zanotowane w jego granicach ruchy migracyjne. W danym okresie natężenie napływu zaczęło słabnąć, czego konsekwencją był spadek salda migracji z 479 do 289 osób. W 2000 r. najwyższy poziom salda migracji w odniesieniu do liczby mieszkańców zanotowano w 3 gminach: Miedziana Góra (14,3%), Masłów (11,8%) i Morawica (10,4%). Najniższy - odnotowano w jednostkach: Łągów (-4,7%), Bodzentyn (-4,2%), Baćkowice (-3,4%). W 2008 r. najwyższe wartości były w Morawicy (8,7%), Daleszycach (5,8%) i Górnicy (5,4%), a najniższe w Łagowie (-6%) i Rakowie (-5%). W latach 2000-2008 wartość salda wędrownego uległa obniżeniu w przypadku 56% gmin, natomiast ubytek migracyjny zintensyfikował się w 8 gminach: Chęciny, Sadowie, Mniów, Waśniów, Nowa Słupia, Suchedniów, Raków oraz Łągów.

III. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

W regionie Gór Świętokrzyskich występuje znaczny potencjał ekonomiczny, czego nie można stwierdzić odnośnie struktury gospodarki całego województwa. Warto wobec tego zwrócić uwagę na rozmieszczenie działalności oraz rozwój przedsiębiorczości na obszarze górskim. W końcu 2008 r. w gminach regionu zarejestrowanych było 15,4 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowiło 14,2% łącznej liczby działalności w województwie (108,4 tys.). Nie jest to mały odsetek, zważywszy na to, iż w 80% są to tereny wiejskie, które nie przyciągają tak wielu inwestycji jak to ma miejsce w miastach. Dominujące są pod tym względem 2 jednostki: Morawica oraz Daleszyce, gdzie zlokalizowanych było po ok. 1,1 tys. firm. Można tu dostrzec w pierwszym rzędzie wpływ funkcjonowania obszarów w granicach strefy podmiejskiej stolicy województwa, a także efekt działań samorządów, które wyraźnie sprzyjają procesom gospodarczym. Morawica jest jedną z najlepiej rozwiniętych gmin wiejskich w Polsce i posiada atrakcyjne tereny inwestycyjne, z systematycznie rozwijaną

infrastrukturą. Dużą część przedsiębiorstw, w tym z kapitałem zagranicznym, przyciągają udogodnienia i możliwości związane z istniejącymi na jej terytorium obszarami wchodzącymi w skład Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice”. Do drugiej grupy, wyróżniającej się pod względem liczby podmiotów, należały gminy: Suchedniów (985), Chęciny (949), Zagnańsk (942), Piekoszów (922), Masłów (874), Miedziana Góra (870) i Górnio (819). Koncentracja działalności w każdej z pozostałych 16 gmin mieściła się w przedziale 217-676.

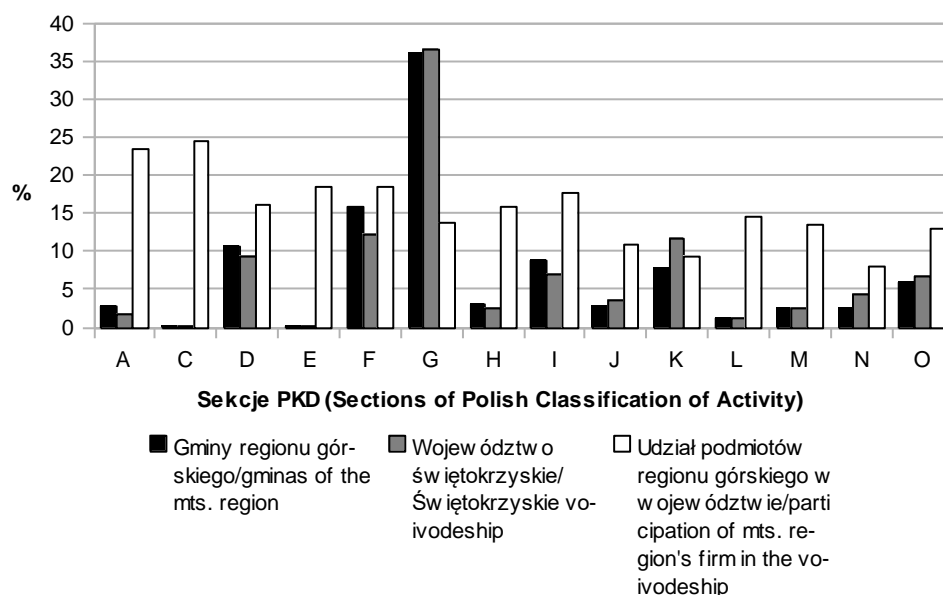
Wskaźnik przedsiębiorczości (mierzony liczbą podmiotów na 1 tys. mieszkańców) wynosił na badanych terenach 63, co w porównaniu ze wskaźnikiem dla całego województwa (85)³ nie jest najlepszym wynikiem. Jedynie 3 gminy odznaczały się wartością miernika zbliżoną do przeciętnego poziomu w kraju - Masłów (90), Suchedniów i Sitkówka-Nowiny (po 92). W 8 gminach odnotowano wartość bliską średniej wojewódzkiej bądź od niej wyższą: Górnio i Bliżyn (po 62), Chęciny i Wąchock (po 64), Daleszyce (73), Zagnańsk (74), Morawica (82) oraz Miedziana Góra (85). Reszta obszarów odznaczała się niskim poziomem przedsiębiorczości, w granicach 37-60.

W strukturze podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarze regionu Gór Świętokrzyskich (ryc. 2) najwyższy odsetek przypadła na sekcję handlu i napraw (36%). W następnej kolejności lokowały się działalności związane z budownictwem (16%), elektroenergetyką (10,5%), zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (8,8%) oraz pośrednictwem finansowym (7,7%). Najliczniejszą grupę w odniesieniu do wszystkich podmiotów województwa świętokrzyskiego stanowiły przedsiębiorstwa regionu górskiego z sekcji przetwórstwa przemysłowego (24,5% ogółu podmiotów), jak również rolnictwa i leśnictwa (23,6%). Udział jednostek gospodarczych zajmujących się gospodarką wodną, budownictwem, zakwaterowaniem i gastronomią, oscylował wokół wartości 18%. Można stwierdzić, iż struktura rodzajowa tego wielofunkcyjnego obszaru w ogólnym ujęciu

---

3 Średnia krajowa wskaźnika przedsiębiorczości to ok. 95.

odzwierciedla strukturę na poziomie wojewódzkim. Aktywności, które najlepiej kształtują wzrost gospodarczy większości jednostek regionu górskiego to handel, budownictwo oraz elektroenergetyka. Spośród tych trzech istotnym czynnikiem dla rozwoju społeczno-gospodarczego jest druga z wymienionych, oparta na określonych rodzajach działalności przemysłowej. W gminach rejonu kieleckiego ma miejsce duża koncentracja przemysłu wydobywczego kopalni i przeróbki surowców skalnych, w tym wapieni dla przemysłu cementowego i wapienniczego. Reprezentują go duże w skali kraju przedsiębiorstwa, tj. Kopalnia Wapienia „Morawica”, Cementownia Dyckerhoff i Zakłady Przemysłu Wapienniczego „Truskawica” (Sitkówka-Nowiny). Rozwija się prężnie produkcja materiałów budowlanych. Nie bez znaczenia jest to dla przedsiębiorców realizujących projekty budowlane, którzy chętniej w pobliżu takiego zaplecza lokalizują siedziby swoich firm, czyli np.: Przedsiębiorstwo Budowlano-Usługowe Dorbud (Kielce), Przedsiębiorstwo Budownictwa Ogólnego „Kartel” (Jędrzejów), JP Granit (Ostrowiec Świętokrzyski).

Ryc. 2. Struktura rodzajowa przedsiębiorstw w regionie Gór Świętokrzyskich i województwie w 2008 r.

Fig. 2. The generic structure of companies in the Świętokrzyskie Mts. Region and voivodeship in 2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR

Source: authors' own account on the basis of Regional Data Bank

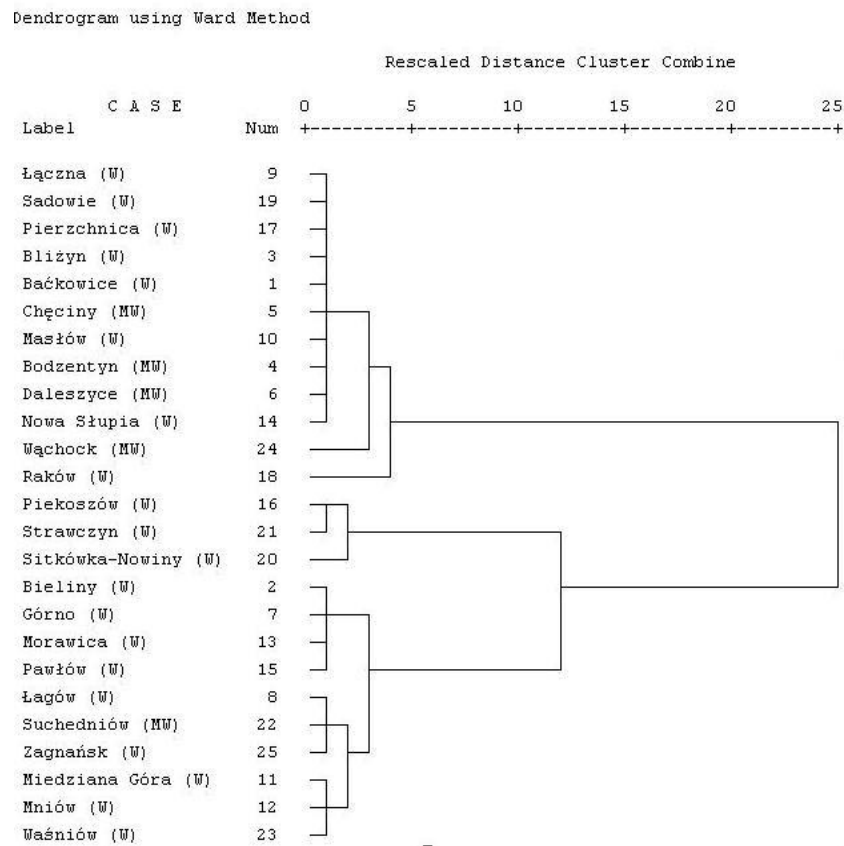

IV. INFRASTRUKTURA SIECIOWA

W celu określenia stanu zagospodarowania w infrastrukturę techniczną wzięto pod uwagę uzbrojenie obszarów w wodociągi i kanalizację. W gminach regionu, podobnie jak na całym terytorium województwa, utrzymuje się znaczna dysproporcja pomiędzy liczbą połączeń wodociągowych i kanalizacyjnych. W 2008 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 27,7% mieszkańców obszarów górskich, natomiast z sieci wodociągowej aż 81,6%. W skali województwa poziom wykorzystania sieci wyniósł odpowiednio 46,4% oraz 83,2%. Kanalizacja sieciowa nie istniała tylko w gminach Sadowie i Bliżyn. Oczywiście nie wyklucza to istnienia na tych - i pozostałych - terenach bezodpływowych szamb, do których odprowadzane są nieczystości z domowych urządzeń kanalizacyjnych. W największym stopniu (powyżej średniej dla regionu świętokrzyskiego) skanalizowane zostały gminy Sitkówka-Nowiny i Morawica, w których odsetek ludności korzystającej z tej infrastruktury był na poziomie 82,4% i 59%. Pozostałe obszary różnicowały się pod tym względem w przedziale od 3,7% do 47,5%. Mniejsza zmienność dotyczyła wykorzystania infrastruktury wodociągowej. Udział ludności mającej dostęp do sieci w 17 gminach przekroczył wartość przypadającą dla całego regionu górskiego. Należy tu głównie wymienić jednostki: Sitkówka-Nowiny (98%), Strawczyn (96,2%), Miedziana Góra (94,1%), Morawica (93,5%) i Zagnańsk (90,8%). Od 42,4% do 81% ludności posiadało wodociągi w pozostałych 8 gminach.

Stan rozwoju infrastruktury technicznej dobrze odzwierciedla również wskaźnik gęstości sieci, wyliczony na podstawie ilorazu jej długości oraz powierzchni określonej gminy. Zgodnie z tym została dokonana klasyfikacja gmin regionu Gór Świętokrzyskich w oparciu o gęstość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w 2008 r. Stwierdzono, iż cechy te na analizowanym obszarze charakteryzują się średnim współczynnikiem korelacji (0,57). Standaryzacja wskaźników i określenie połączeń metodą Warda (ryc. 3), pod względem podobieństwa wyposażenia gmin w infrastrukturę, umożliwiły ich podział na trzy klasy (ryc.

4).

Ryc. 3. Klasyfikacja gmin regionu Gór Świętokrzyskich na podstawie gęstości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej – dendryt (metoda Warda)

Fig. 3. Classification of communities of the Świętokrzyskie Mts. Region on the basis of the density of a water mains system and sewerage system – dendrogram (Ward method)

Źródło: obliczenia w programie Statistical Package for Social Sciences (SPSS)

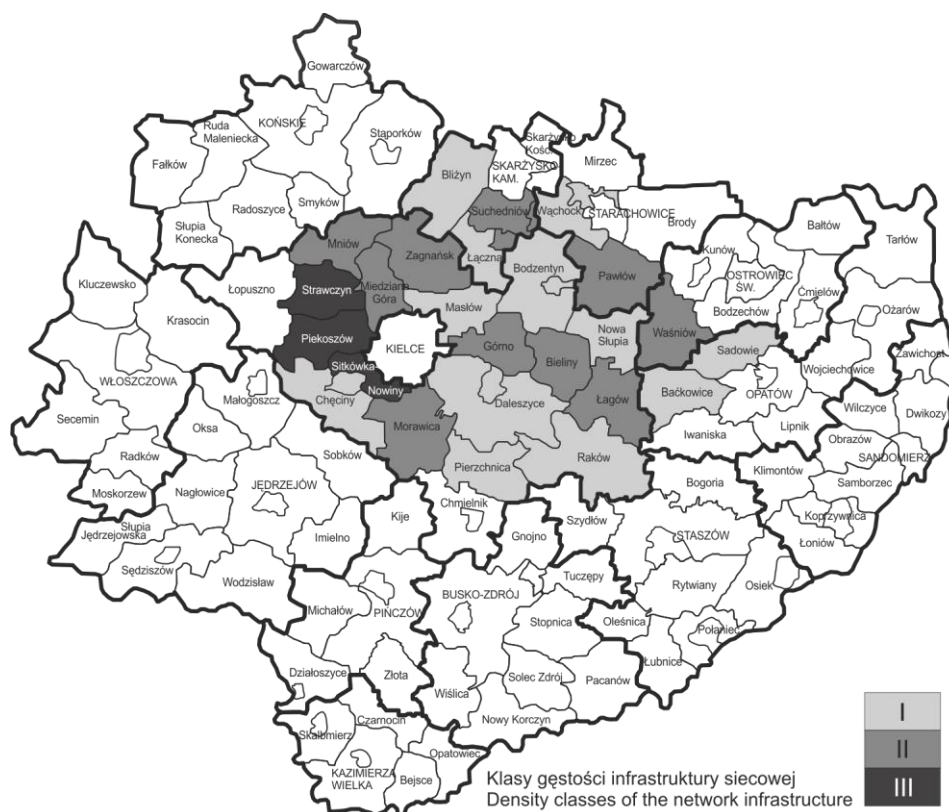
Source: calculating in the Statistical Package for Social Sciences program (SPSS)

W pierwszej klasie gęstości infrastruktury sieciowej znalazło się 48% badanych jednostek. Cechowała się ona stosunkowo niską średnią gęstością sieci wodociągów ($0,86 \text{ km/km}^2$), w przedziale od $0,35 \text{ km/km}^2$ (Raków) do $1,10 \text{ km/km}^2$ (Baćkowice), przy najniższej przeciętnej gęstości sieci kanalizacyjnej ($0,16 \text{ km/km}^2$), na którą to wartość wpłynął m.in. brak tych urządzeń w 2 wyróżnianych wyżej gminach. Tylko gmina Wąchock odznaczyła się gęstością kanalizacji wynoszącą $0,68 \text{ km/km}^2$.

Do klasy drugiej zaliczono 10 gmin. Średnie nasycenie elementami doprowadzającymi wodę ($1,32 \text{ km/km}^2$) było w tej grupie 3,5 razy wyższe niż średnie nasycenie w sieć odprowadzającą ścieki ($0,37 \text{ km/km}^2$). Pod względem wyposażenia w wodociągi dominowała

gmina Bieliny (1,46 km/km²), a najslabiej wyposażona była gmina Zagnańsk (1,06 km/km²). Kanalizacja była najmniej rozwinięta w stosunku do powierzchni gminy Waśniów (0,03 km/km²), zaś najbardziej – w stosunku do obszaru gminy Morawica (0,71 km/km²).

Klasę trzecią utworzyły gminy, które odznaczyły się najwyższymi w regionie górskim wskaźnikami gęstości infrastruktury wodociągowej oraz kanalizacyjnej, czyli Sitkówka-Nowiny, Strawczyn i Piekoszów. Średnia gęstość obydwu sieci wyniosła odpowiednio 1,51 km/km² i 1,12 km/km². W gminie Piekoszów było największe zagęszczenie wodociągów (1,62 km/km²), ale najmniejsze – kanalizacji (0,94 km/km²), natomiast gmina Sitkówka-Nowiny posiadała największą gęstość sieci kanalizacyjnej (1,35 km/km²), a najmniejszą w grupie gęstość sieci wodociągowej (1,33 km/km²).

Ryc. 4. Zróznicowanie przestrzenne gmin regionu Gór Świętokrzyskich według klas gęstości infrastruktury sieciowej w 2008 r.

Fig. 4. Spatial diversity of communities of the Świętokrzyskie Mts. Region according to density classes of the network infrastructure in 2008

Źródło: opracowanie własne
Source: authors' own account

Niepokojąca jest sytuacja niskiego stopnia rozwoju sieci infrastruktury ochrony środowiska (urządzeń odprowadzających i oczyszczających ścieki) w niektórych gminach tego cennego pod różnymi względami regionu. Realizowana w ciągu ostatnich lat budowa lub rozbudowa kanalizacji sanitarnej, przy dużym udziale środków z funduszy europejskich, nadal znacząco nie poprawiła wskazywanych dysproporcji. W zagospodarowaniu przestrzennym samorządy lokalne powinny kłaść szczególny nacisk na powstawanie tej infrastruktury, by zachować lub zwiększyć jakość walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarów górskich regionu świętokrzyskiego.

V. PODSUMOWANIE

Obok funkcji krajobrazotwórczej, rolniczej, czy społecznej, region Gór Świętokrzyskich pełni bardzo istotną funkcję rekreacyjną i turystyczną. Wielofunkcyjność gór oznacza przemiany w kierunku spadku znaczenia tradycyjnej działalności rolniczej na rzecz sfery pozarolniczej. Przy tym należy zachowywać integralność krajobrazu, wartości kulturowe, a co za tym idzie – atrakcyjność obszarów górskich, zarówno z punktu widzenia systemu przyrodniczego, społecznego jak i gospodarczego. Głównym zadaniem lokalnej i regionalnej polityki przestrzennej powinna być bardziej skuteczna ochrona i rewaloryzacja tych zasobów oraz racjonalne ich udostępnianie. Trzeba także mieć na względzie konieczność ich wykorzystania jako czynnika rozwoju gospodarczego oraz promocji regionu. To wszystko przyczynia się do zahamowania i przeciwdziałania dewaloryzacji krajobrazu kulturowego. Szanse na pomyślny rozwój są zależnie od rodzaju spełnianych przez te gminy funkcji, położenia geograficznego, stanu infrastruktury i środowiska przyrodniczego, a także efektywności działań władz lokalnych.

Instytut Geografii

Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach

Recenzent: Prof. dr hab. Władysława Stola

LITERATURA

- J a d c z y s z y n J., 2009, *Regionalne zróżnicowanie obszarów problemowych rolnictwa (OPR) w Polsce*, Instrukcja upowszechnieniowa nr 163, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy, Puławy.
- K i n i o r s k a I., 2009, *Zmiany warunków życia ludności wiejskiej regionu Gór Świętokrzyskich*, Problemy Zagospodarowania Ziem Górskich PAN, 56: s. 31-39.
- K o z i e j M., 1999, *Przyrodnicze i społeczne uwarunkowania rozwoju wsi i rolnictwa w regionie Gór Świętokrzyskich*, Problemy Zagospodarowania Ziem Górskich PAN, 45: 76–89.
- N o w a k E., 2006, *Zróżnicowanie krajobrazowe Gór Świętokrzyskich jako stymulanta wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] E. Pałka (red.), *Gospodarka wielofunkcyjna ze szczególnym uwzględnieniem obszarów górskich*, Instytut Geografii Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego, Kielce, s. 29-46.
- P a ł k a E., 2009, *Rozwój agroturystyki w regionie Gór Świętokrzyskich*, Problemy Zagospodarowania Ziem Górskich PAN, 56: 161-174.
- S t o l a W., 2002, *Górskie obszary wiejskie Polski wybrane zagadnienia*, Problemy Zagospodarowania Ziem Górskich PAN, 48: 59–67.

PATRYK BRAMBERT, IWONA KINIORSKA, EWA NOWAK

THE STATE OF SPATIAL PLANNING OF COMMUNITIES OF ŚWIĘTOKRZYSKIE MOUNTAINS REGION

Summary

The spatial planning and the socio-economic development are the objects of care in the space of the Świętokrzyskie Mountains region. Accuracy of diagnoses and spatial strategies, substantial correctness of physical management plans are of special importance for the quality of the space of communities of such a valuable area. The present work is an analysis of the state of spatial planning in this mountain region. The notion of spatial planning is hereby understood as an existing or planned physical organization of space defined by the land use or the spatial distribution of social and economic activities, spatial structures and different kinds of related infrastructure as well as the functional dependencies among given structures and infrastructures and their elements. The analysed elements included the physiographic bases of the management, demographic situation, enterprise and equipping with the municipal network infrastructure.

Institute of Geography
University of Humanities and Sciences, Kielce